

FINANSAL OKUR YAZARLILIĞIN SOSYO-EKONOMİK DURUMA ETKİSİ: BAKÜ ÖRNEĞİ

İlahe İSLAMLİ

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi,

Türk Dünyası İşletme Fakültesi,

Yusif ALİYEV

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi,

Türk Dünyası İşletme Fakültesi,

İktisat ve İşletme Bölümü, Öğretim Görevlisi,

aliyev.yusif@gmail.com

ÖZET

Çalışmanın konusu, Finansal Okur Yazarlığın Sosyal Ekonomik Önemi Üzerine Bir Araştırmadır. Bu konu bireylerin tasarruflarını yönetebilmeleri için yeterli mali bilgiye sahip olmaları, kredilerini yönetebilmeleri, yatırımlarını değerlendirebilmesi ve yapılan araştırmayı bilimsel açıdan yorumlamak ve değerlemek için seçilmiştir.

Çalışmanın temel amacı, bireylerin temel düzeyde finansal okuryazarlık durumlarının ve buna bağlı olarak finansal durumu yönetme konusunda gösterdiği davranışların belirlenmesidir.

Konunun Önemi, bilimsel bir çalışmanın kavramsal, kuramsal, yöntem ve uygulama olmak üzere teze bir şekilde katkı sağlayabileceği bilinmektedir.

Çalışmanın sonuçları bireylerin finansal okuryazarlıkla ilgili bilgi düzeyinin ne durumda olmasını, finansal durumu yönetme başarısını, eğitim konusunda bir programa ihtiyaç duyup duymayacaklarının belirlenmesi ile önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Davranışlar

SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF FINANCIAL LITERACY: THE OF CASE BAKU

ABSTRACT

The subject of study a Social survey on the economic importance of financial literacy. Have sufficient financial knowledge to enable individuals to manage their savings in this issue, enable them to manage their loans, to assess the investment and research to interpret scientific terms and was elected to value.

The main purpose of study of the state of financial literacy of individuals at the basic level, and accordingly, in managing the behaviour demonstrated is the determination of the financial situation.

The importance of the subject, a scientific study of the conceptual, theoretical, method, and application, including the thesis can provide a contribution to is known.

The results of the study the level of knowledge about the financial literacy of individuals, , the financial position of managing success, it is important to determine that they will not just need a program in education.

Key words: Financial Literacy, Financial Education, Financial Behavior

تأثير محو الأمية المالية على الحالة الاجتماعية و الاقتصادية مثال مدينة باكو

الإلهاسلامي

جامعة دولت اقتصاد اذربيجان
كلية ادارة الأعمال التركي

يوسف عليف

جامعة دولت اقتصاد اذربيجان
كلية ادارة الأعمال التركي
عضة تدريس, قسم الاقتصاد و ادارة الأعمال

aliyev.yusif@gmail.com

ملخص

ان موضوع الدراسة هو عبارة عن بحث يبين أهمية محو الامية المالية على الحالة الاجتماعية و الاقتصادية و من أجل امكانية ادارة الأفراد لمدخراتهم ينبغي أن تكون لديهم معلومات مالية كافية, وتم اختيارهم من أجل تقييم ادارة انتماناتهم واستثماراتهم و التعليق علمياً على هذا البحث من الجانب العلمي.

الغرض الرئيسي من الدراسة هو تحديد سلوك و اظهار كيفية ادارة الوضع المالي للأفراد في وضع محو الأمية المالية في المستوى الأساسي. أهمية هذا الموضوع هو تبيان امكانية المساهمة بشكل أو بآخر في المفاهيم و النظريات و الادارة و التنفيذ لدراسة علمية. نتيجة هذه الدراسة تحمل أهمية في أن يكون للأفراد معرفة تتعلق بكيفية محو الأمية المالية و النجاح في ادارة الأوضاع المالية و هل هناك أية حاجة لبرنامج في مجال التعليم أولاً.

الكلمات المفتاحية: محو الأمية المالية, التعليم المالي, السلوكيات المالية.

1. Giriş

Dünyada yaşanan küresel finansal kriz, giderek değişen piyasa koşulları, toplumun demografik yapısındaki değişimler, finansal okuryazarlık konusunu gündeme getirmektedir.

Önemi artmakta olan finansal okuryazarlık kavramının toplumdaki etkinliğini artırabilmek için bu konudaki ihtiyaçlara uygun eğitim programlarının geliştirilmesi gereği ortaya konulmaktadır. Eğitim programlarının geliştirilebilmesinin ön koşulu da eğitim ihtiyaçlarının boyutu ve içeriğinin belirlenmesidir. Belirlenen ihtiyaçlar toplumun farklı kesimlerinde değişik biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle hedef kitlenin sınırlarının titizlikle belirlenmesi ve bu topluluğun gereksinimlerinin ortaya konulması, üzerinde durulması gereken bir nokta olarak değerlendirilmektedir.

Finansal okuryazarlık, finansal kavram, bilgi, ürün ve uygulamaları içeren ve bunlara ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi olarak kararlar almayı ifade eden bir alandır. Finansal okuryazarlık, genel olarak bireylerin finansal hizmet ve ürünlere ilişkin bilgi sahibi olmasını, bu bilgilerini kullanarak etkin kararlar alabilmesini ifade etmektedir. Kavramsal olarak ise finansal okuryazarlık içinde bilme, öğrenme, anlama, seçim yapma, yorum yapma, karşılaştırma yapma, sonuç alma gibi alt başlıkları içermektedir.

Finansal okuryazarlık, aynı zamanda uzun vadeli birikim ve yatırıma dönük kararlarda finansal farkındalığı temel alır. Gündelik yaşamda alışverişten kredi kullanıma kadar birçok farklı alanda finansal araç ve uygulamaların artması ve karmaşıklaşması, bireylerin sağlıklı finansal kararlar verebilmesi için finansal okuryazarlığı gerekli kılmıştır. Bireylerin temel bankacılık hizmetlerinden yararlanması, kredi ve türevlerini kullanması, geleceğe dönük birikim ve yatırımlar yapması, yeni teknolojiye dayalı olarak finansal hizmetlerden yararlanması, finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesine bağlı olarak gelişebilir. Bireyler finansal karar ve davranışlarında bilgi sahibi olurlarsa, bu bilgi kararlara ve davranışlara olumlu bir biçimde katkı yapabilir. Bilgi sahibi olmadan verilen kararlar hem bireylere hem de finansal sisteme zarar verebilir. Farklı kurumların, şirketlerin ve araştırmacıların çeşitli tanımlamalarına rastlamak mümkündür. Noctor, Stoney, Stradling (1992) yaptıkları tanım finansal okuryazarlık hakkında bilinen en eski tanımlardan biridir. Yazarlara göre finansal okuryazarlık bireylerin paralarını yönetirken bilinçli değerlendirmeler yapabilmesi ve efektif kararlar alabilmesidir.

Schagen ve Lines bu kavramın finansal planlama, problem çözme, karar verme olmak üzere üç ana yetenek üzerine kurulu olduğunu belirtmişti. Yazarlar finansal okuryazar birinin para yönetiminin ana kavramlarını anlayabileceğini, finansal kurumların, sistemlerin ve servislerin çalışma şekilleri hakkında bilgi sahibi olacağı ve finansal konuların yönetiminde etkinliğe ve sağlamlığa ortam hazırlayabilecek tutuma sahip olacağını ileri sürmüşlerdir (Schagen, Lines 1996:18).

Marcolin ve Abraham'a göre finansal okuryazar; bir banka hesabını dengede tutma, bütçe hazırlama, gelecek için tasarruf yapma, borcu yönetmek veya borçtan sakınmak için strateji öğrenme yeteneğine sahip olan kişidir (Marcolin, & Abraham, 2006: 8).

Morgan'a göre ise finansal okuryazarlık insanlara, tüm yönleriyle onların bütçeleme, harcama, tasarruf, finansal ürün ve hizmetlerin kullanımı, bankacılık yoluyla günlük borçlanma, gelecek için yatırım ve planlama hakkında bilinçli ve güvenli kararlar sağlama ile ilgilidir (Morgan 2003a : 1).

Amerika'da yürütülen finansal okuryazarlık programı olan JumpStart ise finansal okuryazarlığı "Bireyin yaşamı boyunca finansal güvenliği için, finansal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanabilmesi ve bunu sağlayabilecek bilgiyi elde edebilme yeteneği" şeklinde tanımlamaktadır (PACFL, 2008: 35). Bu tanımın ayrıntıları değerlendirildiğinde, finansal okuryazar olabilmek için bilgi birikiminin gerekli olduğu ve finansal kararlar almada etkin davranabilme yeteneği öne çıkmaktadır. Mason ve Wilson, finansal okuryazarlığı şöyle tanımlamaktadır: "Bir bireyin, finansal kavramların farkında olarak, karar vermede gerekli olan bilgileri elde etme, anlama ve değerlendirmesidir" (Mason ve Wilson, 2000: 31). Finansal kararları biçimlendirebilmek için bilgi kaynakları ve bu bilgiyi sağlayabilecek teknoloji ve olanakları kullanmak gerekmektedir.

Toplumda yaşamını devam ettiren bireyler, temel düzeyde finansal kavramlara aşina olmak, basit ekonomik hesaplamaları yapabilmek, bütçeden harcamalarına kadar parasını yönetebilmek zorundadır. Bu zorunluluk özellikle düşük eğitim grupları ve kadınlar açısından hayati önemdedir. Finansal okuryazarlık bireylerin sermaye piyasalarına katılımından bireysel emeklilik planlarına kadar, finansal kararlarını vermede etkili olabilmektedir (Lusardi, 2008: 1) .

Lusardi, ABD'de farklı demografik özellikteki bireylerin finansal okuryazarlığını ölçmeye yönelik yaptığı çalışmada, Afro-amerikan, İspanyollar ve kadınların finansal okuryazarlığının düşük seviyelerde olduğunu tespit etmiştir. Finansal okuryazarlık yaş gruplarıyla orantılı olarak düşük göstermektedir. Bunun yanında, emeklilik, borsaya katılım eksikliği ve uygun olmayan koşullarda borçlanma davranışı, planlamada başarısızlık gibi tüm temel finansal kavramların eksik olmasında düşük eğitim seviyesinin etkili olabileceği ileri sürmüştür. Kadınların erkeklerden, özellikle risk çeşitlendirmesi konusunda daha az bilgili olduğu finansal okuryazarlıkta, keskin cinsiyet ayrılıkları gözlenmektedir (Lusardi, 2008 : 8).

Lusardi, finansal okuryazarlığı, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak ayırmaktadır. Faiz oranları hakkında yorum yapabilme, enflasyonun etkilerini algılayabilme, risk kavramını ve çeşitliliğini algılayabilmeyi temel finansal okuryazarlık içinde değerlendirirken; hisse senedi piyasası, fonlar, bono fiyatları ve faiz oranları ile ilgili hesaplamaları gelişmiş finansal okuryazarlık kapsamında değerlendirmektedir (Lusardi , 2008: 2-7) .

Hogarth bu tutarlılıkları davranışsal terimlerle hangi bireylerin finansal okuryazar olduklarını belirterek açıklamıştır. Yazara göre göre para ve varlık yönetimi, bankacılık, yatırım, kredi, sigorta ve vergiler konularında bilgili, eğitilmiş, haberdar, para ve varlık yönetiminin belli başlı temel kavramlarını kavrayan, finansal kararları planlamak ve yerine getirmek için tecrübe ve kavrayışı kullanan kişiler finansal okuryazardır (Hogarth 2002: 15) .

2. Araştırmanın Önemi

Finansın bireylerin yaşamı içinde neredeyse attıkları her adımda olması, bireylerin kendi finansal durumlarını yönetebilmelerini bir gereklilik haline getirmektedir. Bireylerin temel düzeyde finansal kavramlara, araçlara ve konulara ilişkin bilgi sahibi olması, etkin çalışan bir piyasanın varlığı için önem taşımaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik olan böyle bir çalışmanın daha önce Bakü'de akademik düzeyde yapılmamış olması bu çalışmanın önemini ifade etmektedir. Diğer taraftan ise böyle bir çalışmanın sonuçları bireylerin finansal okuryazarlıkla ilgili bilgi düzeyinin ne durumda olmasını, finansal durumu yönetme başarısını, eğitim konusunda bir programa ihtiyaç duyup duymayacaklarını ortaya koyacaktır. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, finansal eğitim programlarının hangi alanlara, kavramlara, davranışlara ilişkin olarak yapılandırılacağı ve hangi araçlar kullanılarak toplumda yaygınlaştırılacağı belirlenmiş olacaktır. Finansal okuryazarlık konusunda bir pilot çalışma olarak değerlendirilebilecek bu çalışmayla, bundan sonra yapılacak araştırmalara bir perspektif sağlanabilecektir.

Bireylerin bilgilendirilmiş olarak finansal piyasalara katılması ve olanaklardan yararlanması, finansal sistemin iyi işlemesi yanında bireylerin de finansal riskleri görerek doğru ve zamanında kararlar verebilmesini sağlayacaktır.

1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, bireylerin temel düzeyde finansal okuryazarlık durumlarının ve buna bağlı olarak finansal durumu yönetme konusunda gösterdiği davranışların belirlenmesidir. Bu amaca bağlı olarak, bireylerin finansal okuryazarlık konusunda ne kadar bilgiye sahip olduğu, finansal kararları vermede hangi kaynaklardan yararlandığı, kendilerini finansal okuryazarlık konusunda ne kadar yeterli gördükleri, bazı finansal kavramlara ilişkin ne düzeyde bilgi sahibi olduğu, kredi kartı kullanma durumu, finansal haberleri takip etme sıklığı belirlenmektedir.

2. Araştırmanın Kısıtları

Anket çalışma konusunun tamamen finansa yönelik olması ve bireylerin de konuyla ilgili çok fazla bilgiye sahip olmamaları nedeniyle anket sorularının derinliği sınırlı tutulmuştur. Son zamanlarda insanların bankalara olan güveninin azalması ve çekingenliği, mali açıdan sıkıntı çekmeleri, araştırmaya verilmesi gereken destekleri önemsememeleri nedeniyle araştırmanın en önemli kısıtlarından birisi olmuştur. Anket uygulamasında e-anket vasıtasıyla daha çok insanlara ulaşılmaya çalışılsa da, bireylerin yeterli ölçekte destek sağlamamaları sonucunda ankete cevap alma oranı beklenenden çok düşük olmuştur.

3. Araştırmanın Kapsamı

Anket çalışmasının ana kütesini Bakü'de yaşayan 18 yaştan yukarı her kesimden oluşan kişiler kapsamaktadır. Tesadüfi örnekleme yolu ile 200 kişiye ulaşılarak anket uygulaması yapılmıştır. Bu

çalışma ile insanların finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. 104 anket e-anket vasıtasıyla, 96 anket ise elden doldurulmuştur.

4. Araştırma Yöntemi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 16.0 for Windows paket programı kullanılmıştır. Öncelikle araştırmada frekans (sıklık veya yüzde dağılımı) tespit edilmiştir. Araştırmanın hipotezleri test edilirken bağımsız örneklem için t-testi (Independent Samples T-test) uygulanmıştır. Ayrıca, ilgili değişkenlerin aralarındaki ilişkinin derecesini ve yönünü belirlemek amacıyla da Ki-Kare (crosstabs) testinden yararlanılmıştır. Çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için daha az sayıdaki temel boyuta indirgemek ve ya değişkenleri gruplandırmak için faktör analizi kullanılmıştır. Sorulara verilen cevapların doğruluğunu belirlemek için güvenilirlik analizi yapılmıştır.

5. Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

Çalışma için hazırlanan ankette yer alan ilk sorular ankete katılan bireylerin tanımlayıcı nitelikte olan tek seçenekli sorularından oluşmaktadır. Çalışmanın ilk soruları katılımcıların cinsi, yaş grubu, eğitim düzeyi, sosyal durumu, aylık geliri gibi konuları belirlemeye yöneliktir. Geri kalan sorular ise bireylerin finansal durumu yönetme, finansal kayıtları saklama, tasarruf, aylık bütçe yapma ile ilgili bilgileri ele alınmıştır. Son 3 soru ise 5'li Likert Ölçeği formunda olan sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular ile katılımcıların emeklilik hayatında daha refah yaşaya bilmesi, finansal okuryazar düzeyinin artırılması, finansal planlama ile ilgili düşünceleri incelenmiştir.

Araştırmada öncelikle anket çalışmasına katkı sağlayan katılımcıların cins, yaş ve görev dağılımı, eğitim durumu, aylık gelir tutumu ele alınmıştır.

Anketi yanıtlayan katılımcıların % 53-ü erkek, %47'si ise kadın olmuştur. Erkeklerin kadınlara oranla biraz fazla olduğu görülmektedir. Katılımcılar ağırlıklı olarak 18-25 yaş grubundandır. Araştırma kapsamına alınan bireylerin %70-i 18-25 yaş arasında, %14,5'i 26-35 yaş arasında, %6'i 36-25 yaş arasında, %9,5'i ise 46 yaş üzeri yaş aralığında olan katılımcılardır. Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların %2,5'i ilköğretim, %7,5-' lise, %10,5'i meslek yüksekokulu, %50,5'i lisans, %26'i yüksek lisans, %2,5'i doktora mezunudur. Meslek grubu dağılımında Araştırmaya en çok katılımın %44,5'i öğrenciler tarafından olduğu,%3'nin emekli, %7,5'nin ev kadını, %11'nin devlet görevlisi, %2'nin işçi, %17'nin özel sektörde çalışan, %7'nin serbest meslek, %7,5'nin ise diğer meslekte çalışan olduğu görülmektedir. Gelir durumu dağılımına bakıldığında, araştırmaya en çok % 44,5 oranında, aylık geliri 250 AZN-den az olan tüketicilerin katıldığı görülmektedir. Diğer katılımcıların gelirlerinin %25'nin 250-500 AZN arasında, %13,5'nin 501-750AZN arasında ve %7,5'nin 751-1500 AZN arası, %2'nin 1501 AZN-den fazla olduğu tespit edilmiştir.

5.1. İkili Karşılaştırmalı T-testi Analizi

TABLO 1. İkili karşılaştırmalı T-testi

	Cinsiyet	Sayı	Mean	Std. Deviation
Aylık gelir durumu	erkek	101	2,118812	1,160061
	kadın	84	1,619048	0,876806
Finansal kayıtları saklama şekli	erkek	106	2,235849	0,981271
	kadın	94	2,212766	1,096155
Finansal durumu yönetmede başarı seviyesi	erkek	105	2,219048	0,909152
	kadın	93	2,258065	0,907735
Aylık bütçe yapıp ona uygun davranma	erkek	104	1,384615	0,48886
	kadın	92	1,271739	0,447294

Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığı	erkek	104	1,490385	0,502328
	kadın	94	1,446809	0,499828

Bağımsız örneklem t-testinde iki ayrı grubun ortalamaları karşılaştırılmıştır. Cinsiyetle aylık gelir durumu, finansal kayıtları saklama şekli, finansal durumu yönetmede başarı seviyesi, aylık bütçe yapısı ona uygun davranma, düzenli olarak para biriktirme alışkanlığı arasında bir ilişkinin olup olmadığını test etmek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 1'den görüldüğü üzere, aylık gelir durumuna bakıldığında erkeklerin kadınlardan daha fazla kazandığı görülmektedir. Finansal kayıtların tutulmasında da erkeklerin üstünlük kazandığı görülmüştür. Finansal durumu yönetmede erkeklere nazaran kadınların daha başarılı olduğu saptanmıştır. Aylık bütçe yapısı ona uygun davranma ve tasarruf gibi devamlı olarak para biriktirmede erkeklerin kadınlara oranla daha tutumlu oldukları görülmüştür.

5.2. Katılımcıların Eğitim Durumu İle Finansal Okuryazarlık Seviyesine İlişkin Analiz

Katılımcıların eğitim durumunun finansal okuryazarlık seviyesine etki edip etmediğini öğrenmek için Ki-Kare testi uygulanmıştır. Konunun hipotezleri şu şekildedir;

H_0 = Bireylerin Eğitim durumu Finansal okuryazarlık seviyesini etkiler.

H_1 = Bireylerin Eğitim durumu Finansal okuryazarlık seviyesini etkilemez.

Tablo 2. Katılımcıların eğitim durumu ile finansal okuryazarlık seviyesi arasındaki ilişki

Ki-Kare Testi SPSS Çıktısı (Chi-Square Tests)			
	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	45.550 ^a	24	.005
Likelihood Ratio	31.722	24	.134
Linear-by-Linear Association	5.424	1	.020
N of Valid Cases	198		

a. 27 cells (77,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,04.

Ki-Kare Testi SPSS çıktısı tablosuna bakıldığında, anlamlılık seviyesi Asymp. Sig. (2-sided) kolonundaki Pearson Chi-Square değerine ait olan anlamlılık seviyesinde olduğu görülmektedir. Yani, χ^2 değeri 45550 olup, sig=0,005 <0,05'ten olduğundan H_1 reddedilir. Anket sonuçlarına bakıldığında eğitim durumunun katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesini etkilediği görülmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinde de farklılık görülmüştür. Bu yüzden iki değişken arasında bir ilişki vardır.

5.3. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Finansal Durumu Yönetme Durumuna İlişkin Analiz

Katılımcıların finansal okuryazarlığının onların finansal durumu yönetmede etkili olup olmadığını belirlemek için Ki-Kare testi yapılmıştır. Konunun hipotezleri şu şekildedir ;

H_0 = Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal durumu yönetmeye etkisi vardır.

H_1 = Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal durumu yönetmeye etkisi yoktur.

TABLO 3. Katılımcıların Finansal okuryazarlık düzeyi ile Finansal durumu yönetme arasındaki ilişki.

Ki-Kare Testi SPSS Çıktısı (Chi-Square Tests)			
	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41.649 ^a	8	.000
Likelihood Ratio	36.821	8	.000
Linear-by-Linear Association	9.179	1	.002
N of Valid Cases	196		

a. 6 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,86.

Ki-Kare Testi SPSS çıktısı tablosunda görüldüğü gibi, Pearson Chi-Square (χ^2) değeri (Value) 41.649 olup, Asymp. Sig. (2-sided) kolonundaki Pearson Chi-Square değeri de $0,000 < 0,05$ 'tir. Sonuçlar değerlendirildiğinde, finansal okuryazarlığı düşük olan bireylerin %44,4'nin finansal durumu yönetmede başarısız olduğu, orta düzeyde finansal okuryazarlığı olan katılımcıların %67'nin finansal durumu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğu, yüksek finansal okuryazarlığa sahip olanların % 52,4'nin ise oldukça başarılı olduğu tespit edilmiştir. Yani finansal okuryazarlık seviyesinin finansal durumu yönetmede etkili olduğunu görüyoruz ve H_1 hipotezi red edilmiştir.

5.4. Emeklilik Hayatında Refah Yaşayabilmek ve Finansal Okuryazarlığın Artırılmasına Yönelik Yapılan Faktör Analizi

Finansal planlama, emeklilik yaşamına kadar ve emeklilik hayatında daha refah yaşayabilmek için, finansal okuryazarlığı artırmak için gerekli olan araçların yer aldığı 15 ifadenin güvenilirliği (Cronbach Alpha) 0,677 çıkmıştır. Ankette yer alan sorular Likert ölçeği tipinde hazırlandığı için bu sorulara verilen cevapların incelenmesinde faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi uygulaması ile deneklerin anlamlılık kazanan ifadeleri tek ve aynı başlık altında toplanması amaçlanmıştır. Faktör analizi, çok sayıda faktörü en az sayıda faktöre indirgeyen analiz tekniklerinden biridir. Ancak, faktör analizinin yapılmasından önce örneklem yeterliliğine ve faktör analizi için uygun olup olmadığına bakılması gerekmektedir. Bu nedenle örneklemin analiz için yeterliliği ve uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi sonuçlarına göre belirlenmiştir. KMO değerinin 0,60 ve üzeri olduğu durumlar için örneklemin analiz için yeterli olduğu sonucuna varılmaktadır.

TABLO 4. KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.637
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	290.728
	Df	105
	Sig.	.000

Bu doğrultuda Tablo 4’de görüldüğü gibi, KMO testinin sonucu 0,637’dir. Bununla birlikte Bartlett Küresellik Testi sonucu da istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($\chi^2=290,728$, $p=0,000<0,05$). Dolayısıyla, analiz için örneklemin yeterli ve faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılarak faktör analizine devam edilmiştir.

TABLO 5. Faktörlerin dağılımı

Emeklilik yaşamına kadar ve emeklilik hayatında daha refah yaşayabilmek için gerekli araçlar	Faktör Yüklü	Ortalama	Standart Sapma	N
Bireysel emeklilik primi ödeme	.478	3,0769	1,0798	65
Her ay döviz alma	.758	3,1076	1,1473	65
Her ay hisse senedi alma	.690	3,3231	0,986	65
Finansal planlama bizi risklere karşı korur	.435	2,5231	1,0324	65
Finansal planlama finansal güvenliği sağlıyor	.733	2,3076	0,8646	65
Finansal planlama yaşam standardını yükseltir	.732	2,2923	1,0266	65
Finansal planlama rahat bir emeklilik hayatını garantiye alır	.571	2,2461	0,9019	65
Finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için gereken önlemler	.757	2,2923	0,9798	65
Bankalar tarafından desteklenen finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasına yönelik programların hazırlanması	.522	2,4615	0,9367	65
Finansal okuryazarlık konusunda eğitim ve treyninglerin geçirilmesi	.702	2,3846	0,9133	65
Televizyon ve diğer iletişim araçlarında finansal okuryazarlıkla ilgili programların hazırlanması	.619	2,4307	1,1176	65
Ortaokullarda veya üniversitelerde finansal okuryazarlıkla ilgili eğitimin gerçekleştirilmesi	.704	2,3076	1,1582	65
Finansal kavramlardan oluşan broşürlerin (kitapçıkların) hazırlanması	.751	2,5538	1,1863	65
Günlük olarak televizyon, radyo ve diğer bilgi kaynaklarından temel finansal kavramların öğrenilmesi	.632	2,2615	1,035	65

Her ay belirli miktar parayı kenara ayırma	.778	1,8615	0,8268	65
--	------	--------	--------	----

Emeklilik yaşamına kadar ve emeklilik hayatında daha refah yaşayabilmek için gerekli araçlar ifadeleri için, temel bileşenler analiziyle elde edilen çözümlere dikey döndürme yöntemlerinden Varimax yöntemi uygulanmıştır. Ankette yer alan gerekli araçlar için her ifadenin (sorunun) faktör yükleri, ait olduğu faktöre göre Tablo 5’de verilmiştir. Ayrıca, Tablo 5’de her faktörün güvenilirlik seviyeleri ve ortaya çıkan faktörlerin içerisinde yer alan değişkenlerin dağılımı da sunulmuştur. Belirlenen faktörde yer alan maddelerin faktör yükleri 0,435 ile 0,778 aralığında değişmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal okuryazarlık özet olarak bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olabilmesidir. Finansal okuryazarlık bireylerin günlük yaşamı kadar gelecek planları ile de ilişkilidir. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi finansal piyasa ve enstrümanların da etkin ve verimli bir biçimde çalışmasını sağlayacaktır.

Finansal durumu yönetmede orta düzeyde başarılıym diyenlerin sayı %60 olmuştur, katılımcıların yarıdan çoğunun orta düzeyde başarılı oldukları görülmüştür. Katılımcıların %80’den fazlasının paralarını harcama ve yönetme ile ilgili bilgilerini ailesinden öğrendiği belirlenmiştir.

Katılımcıların yüzde 66,8’i aylık bütçe yaptığını belirtirken düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olan katılımcıların oranı yüzde 53 düzeyindedir. Bu da bireylerin aylık bütçe yapmasına rağmen devamlı para biriktirmediklerini göstermektedir.

Ankette katılımcıların verdikleri yanıtlar arasında emeklilik yaşamı için düşünülen yatırım araçları içinde her ay belirli miktar parayı kenara ayırma ilk sıradadır. Bunu her ay döviz alma, finansal planlama finansal güvenliği sağlıyor ifadeleri izlemektedir.

Sonuç olarak daha yüksek eğitime sahip olan katılımcıların finansal olarak daha bilinçli olduğu, yani finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin yüzde 53-nün kendilerini orta düzeyde finansal okuryazar olarak gördükleri belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık konusunda yetki sahiplerinin politika belirleyip bu çerçevede strateji ve uygulamalar gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Bireylerin, finansal piyasalara dönük sınırlı bilgi sahibi olması, finansal hizmetlerden yararlanmada verilen karar ve yapılan seçimlerin gerçek maliyetinin ne olduğunu anlama ve değerlendirmeyi zorlaştırabilir.

Günümüzde bilgiye ulaşmak, yeni iletişim teknolojilerin sağladığı olanaklarla oldukça kolaylaşmaktadır. Bu noktada en önemli konu, bilgiyi anlama ve yorumlayabilmedir Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi yükseltilecek, finansal sistemden ve finansal sistemin sunduğu olanaklardan yararlanması sağlanmazsa, etkin çalışan ve sürdürülebilir piyasa anlayışından uzaklaşılabilir.

Bu çalışma yalnızca Bakü şehrinde 200 kişiyi kapsayacak biçimde desenlenmiştir. İleride yapılabilecek araştırma önerisi olarak, daha büyük kesimi içeren bir örnekleme oluşturularak finansal okuryazarlık düzeyini değerlendiren bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Ergün B., Şahin A., Ergin E. (2014) “ Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma “ ,Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(34): 848 .

Goel I. and Khanna R. (2013) “Financial Education as Tool to Achieve Financial Literacy”, Eastern Economic Forum, 338.

Lusardi A. (2008) “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice” Joint Center for Housing Studies, Harvard University, 1-7.

Mason C. ve Wilson R. (2000) “Conceptualising Financial Literacy” Loughborough University Business School, 7: 31

PACFL (President’s Advisory Council on Financial Literacy), (2008) Annual Report to the President, 35.

Noctor, M., Stoney, S. & Stradling, R.,1992, Financial Literacy, a report prepared for the National Westminster Bank, London.

Schagen, S. & Lines, A., 1996, Financial Literacy in Adult Life: A Report to the NatWest Group Charitable Trust, Slough, Berkshire: National Foundation for Educational Research.

Marcolin, S. & Abraham, A., 2006, Financial Literacy Research: Current Literature and Future Opportunities. University of Wollongong, Faculty of Commerce – Papers.

Roy Morgan Research. (2003a). ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia: Final Report, Melbourne: ANZ Bank.

Hogarth, J.M. (2002). Financial literacy and family and consumer sciences. Journal of Family and Consumer Sciences.